

Sveriges förenade studentkårer

2019-10-31

Dnr P4-1/1819

Handläggare: Sebastian Lagunas Rosén

Inspel till regeringens forskningsproposition 2020

SFS har erbjudits möjlighet att lämna synpunkter inför regeringens forskningsproposition 2020. I detta inspel har SFS doktorandkommitté involverats. Inspelet är formulerat med utgångspunkt i de 17 000 doktorander som tillsammans står för en tredjedel av forskningen vid våra universitet och högskolor, samt de 350 000 studenter på grundnivå och avancerad nivå, som ser behov av en ansvarsfull forskningspolitik som främjar kompletta akademiska miljöer.

Regeringen bör utforma forskningspolitiken med utgångspunkt i att all lärosätens verksamhet ska hålla hög kvalitet och att utbildning och forskning stärker varandra. Balansen mellan uppdragen bör främjas, för att undvika en uppdelning i forskningslärosäten och utbildningslärosäten. Alla universitet och högskolor ska vara kompletta miljöer för utbildning och forskning.

SFS anser att det viktigaste regeringen kan göra för att främja starka kompletta miljöer är att börja implementera det system som Styr- och resursutredningen föreslår. En annan viktig del av forskningspolitiken är att främja en god arbetsmiljö för alla på lärosätena. Lärosätena behöver stöd i sitt arbete med psykosocial arbetsmiljö, i kombination med att det behövs mer forskning på området. I anslutning arbetsmiljöarbetet är det också påkallat att arbetet mot sexuella trakasserier fortsätter, samt att jämställdhetsarbetet fortsätter utvecklas.

Antalet doktorander har minskat de senaste decennierna, och är idag lägre än under mitten av 90-talet. Detta trots att den forskande och undervisande personalen har blivit fler, något som också gäller antalet studenter på grundnivå och avancerad nivå. Att doktoranderna blir färre är en bekymmersam utveckling som påverkar återväxten av forskande och undervisande personal. Inom vissa utbildningar, exempelvis lärarutbildningar, är det redan nu en utmaning för en del lärosäten att rekrytera disputerade lärare. Regeringen behöver uppmuntra lärosätena till att ta större ansvar, men också ge dem bättre förutsättningar, för dimensioneringen av forskarutbildningen. Vissa saker kan regeringen göra inom dagens styrsystem, vilket utvecklas längre ner i detta inspel. På längre

sikt behövs det dock en systemförändring för att komma till rätta med dimensioneringen av forskarutbildningarna.

Styr- och resursutredningen

SFS önskar att regeringen utvecklar lärosätenas styrning och finansiering i enlighet med Styr- och resursutredningens förslag. Det är viktigt för både utbildningen och forskningen samt för att stärka sambandet mellan dem. Här följer en övergripande beskrivning av SFS syn på hur utredningens förslag kan stärka forskningen och kopplingen mellan forskning och utbildning.

En viktig åtgärd vi hoppas att regeringen går vidare med under den kommande fyraårsperioden är att införa ett samlat anslag för utbildning och forskning. Många remissinstanser som tillstyrker förslaget, och rätt genomförd skulle en sådan reform kunna stärka kopplingen mellan utbildning och forskning, vilket också utredningen tar upp. Till exempel så skulle utbildningstunga lärosäten kunna satsa mer på forskning, medan forskningstunga lärosäten skulle kunna satsa mer på utbildningarna jämfört med idag.

Med ett samlat anslag skulle det också bli lättare att utveckla forskning och utbildningar tillsammans, och därigenom satsa mer på kompletta akademiska miljöer. Om en mindre organisatorisk enhet, såsom en institution, exempelvis fick ökade resurser för att utveckla utbildningen inom ett särskilt område, så skulle den med ett samlat anslag lättare kunna det parallellt med en satsning på forskning inom området. Det främjar alltså möjligheten att lärarna själva ska kunna forska inom de områden de har utbildning i, vilket är en central och prioriterad tanke inom högre utbildning. (SFS har fortfarande förbehåll för att det samlade anslaget behöver kombineras med satsningar på ett stärkt studentinflytande för att kontrollera att anslagen används på ett ansvarsfullt sätt. UKÄ har redan 2017 lagt förslag på hur det kan göras kostnadsneutralt. Att införa ett samlat anslag skulle alltså inte försvåras genom att studentinflytandet samtidigt stärktes.)

Forskningsanknytningen skulle även gynnas av förslaget att regeringen skriver in i högskolelagen att det i vetenskapligt eller konstnärligt kompetenta lärares arbetsuppgifter normalt ska ingå att undervisa och forskning.

En annan mycket viktig åtgärd, som förslagen i Styr- och resursutredningen skulle främja, är att stärka ansvarstagandet för dimensionering av forskarutbildningarna. Antalet doktorandnybörjare har minskat sedan 1990-talet, och den utvecklingen har fortsatt det senaste decenniet. Det är mycket oroande att antalet doktorander blivit färre trots att antalet studenter på grundnivå och avancerad nivå har ökat. Universitetslärarkåren får inte den nödvändiga återväxten. Det finns redan nu ämnen där det är mycket svårt att rekrytera disputerade lärare. Om utvecklingen inte vänder så kommer det problemet både fördjupas och sprida sig till fler discipliner. Alla lärosäten behöver ta ansvar för den framtida kompetensförsörjningen inom akademien, något som förutsätter att fler personer genomgår en forskarutbildning. Regeringen bör sätta upp tydliga mål för dimensionering av

forskarutbildningarna och föra dialog med lärosätena om hur de målen ska kunna uppfyllas.

Styr- och resursutredningen föreslår även att öka basanslagens andel av de totala forskningsmedlen. Även här ser SFS att det finns fördelar, framförallt för att det ökar stabiliteten och långsiktigheten. Om lärosätena blir mindre styrda av tillfälliga projektmedel, kan de istället arbeta mer långsiktigt för att bygga upp kompletta miljöer där forskning och utbildning planeras och utförs så att de gynnar varandra. Med högre andel basanslag blir det också lättare för lärosätena att ta ansvar för anställningarna, så att antalet visstidsanställningar och tidsbegränsade anställningar kan reduceras. Då skapas trygghet och stabilitet som i längden gynnar kvaliteten i hela verksamheten.

SFS vidhåller att den del av dagens anslagstilldelning som baseras på antalet helårsprestationer (HPR) är det största hindret för ett generellt fokus på kvalitetsökningar inom högre utbildning. Problemet har flera kända aspekter, framförallt allt kring hur det påverkar utbildningskvaliteten negativt: Vid utbildningar där studenterna i lägre utsträckning klarar kurserna, blir anslagen lägre. Med mindre resurser blir det svårare att förbättra pedagogiken för att på så sätt hjälpa fler att klara kurserna. Istället styr incitamenten mot att sänka kraven. De innebär att den pedagogiska utvecklingen uteblir vid de moment som är i störst behov av förbättring.

En majoritet av de viktigaste remissinstanserna instämmer i Styr- och resursutredningens förslag att ta bort den prestationsbaserade resurstilldelningen. Några vill förvisso att det ska finnas kvar i någon mån, dock mindre än idag. I stort sett alla tyngre remissinstanser instämmer i Styr- och resursutredningens bedömning att den prestationsbaserade resurstilldelningen åtminstone bör minska. SFS hoppas att regeringen lyssnar till sektorn och övriga intressenters syn på detta.

Något som sällan diskuteras är dock hur HPR-tilldelningen knyter an till forskningspolitiken. Utifrån synsättet att utbildning och forskning ska utvecklas i samklang, är det inte önskvärt att ha ett system som i så hög utsträckning premierar genomströmning. Det behöver finnas utrymme för att börja bygga upp kompletta miljöer och inrätta utbildningar som till en början inte har så högt studentantal eller genomströmning. En förutsättning bör förvisso vara att de håller kvalitet och det finns ett långsiktigt ansvarstagande från lärosätets håll, men detta kan ta sig andra uttryck än hög genomströmning på kursnivå. Utvecklingen av nya utbildningar behöver ha ett bredare perspektiv och får inte snävas av till att bara handla om genomströmning. De prestationsbaserade prislapparna hindrar på så sätt nytänkande initiativ som ser till helheten. De prestationsbaserade prislapparna behöver avskaffas. Styr- och resursutredningen har förslag på hur det ska göras, vilket regeringen bör gå vidare med.

För att forskning och utbildning verkligen ska börja hanteras som två aktiviteter som hör ihop så anser SFS att regeringen bör lämna en samlad proposition för högre utbildning och forskning. Det är oundvikligt att forskningspolitiken har implikationer även för den högre utbildningen. Regeringen kan inte bortse från det sambandet.

Forskningsfinansiering

SFS anser att regeringen bör ha ett helhetstänk och agera långsiktigt när resurser fördelas till universitet och högskolor. De två mest avgörande frågorna när det kommer till forskningsanslagen, rör urholkningen av anslag samt balansen mellan utbildning och forskning.

Regeringen bör styra mot kompletta miljöer, genom att satsa på en ökad balans mellan forskning och utbildning på alla lärosäten. En god balans på lärosätetsnivå innebär att all undervisande personal också har tid att forska, och att all forskande personal också ges möjlighet att undervisa. Det betyder inte att tiden ska vara uppdelad 50–50 eller att de behöver ske på samma gång. Vad som är en bra balans till exempel kan skilja sig åt inom olika ämnen och kan delvis hänga ihop med vilka behov som finns i omvärlden. Balansen i sig är inte heller en garanti för att forskning och utbildning gynnar och stärker varandra. Det krävs även att de planeras och genomförs utifrån ett helhetstänk och en aktiv ambition att aktiviteterna faktiskt ska hänga ihop. Ansvaret ligger till stor del på lärosätena eller mindre organisatoriska enheter inom lärosätena. Men det finns ändå några övergripande initiativ som regeringen kan ta.

En åtgärd för att på sikt främja balansen mellan utbildning och forskning inom ramen för dagens resurssystem, är att nya medel fördelas utifrån en tanke om att forskningsanslagen bör öka mer på de lärosäten som idag är mer utbildningstunga, medan utbildningsplatserna bör öka mer på lärosäten som är mer forskningstunga inom de aktuella ämnesområdena. Det är en sådan utveckling är önskvärd, för att alla utbildningar ska ha forskningsanknytning, för att alla studenterna ska komma i kontakt med lärare som är väl insatta i forskningen inom ämnet och för att forskarkåren ska ha en trygg återväxt. Även här tycks merparten av sektorn instämma, åtminstone såtillvida att de flesta vill att ett ökat antal utbildningsplatser ska leda till högre forskningsresurser vid ett lärosäte.

För att stärka kopplingen till utbildning på grundnivå och avancerad nivå bör regeringen också utnyttja möjligheterna hos de statliga forskningsråden. Råden bör i högre utsträckning ta hänsyn till om de projekt de finansierar också har någon koppling till utbildning. Det kan till exempel handla om att forskarna också är aktiva inom utbildningarna, eller att det finns utbildningar på grundnivå eller avancerad nivå inom ämnen som relaterar till forskningsprojekten. På så sätt minskar steget till att lyfta in den pågående forskningen så att studenterna tar del av den. Det kan även bidra till att den kunskap som byggs upp inom projekt kommer till nytta och hålls levande även efter projekttiden. För att det ska ske bör regeringen ge de statliga forskningsråden tydligare instruktioner om att beakta utbildning på alla nivåer när de finansierar forskning. Kopplingen till utbildning bör beaktas i alla steg, från ansökan/beviljan av anslag till uppföljning och utvärdering.

Det påtalas ofta att universitet och högskolor lider av en urholkning av resurser. Urholkningen består av att anslagen till utbildning och forskning

inte räknas upp i samma takt om löneutvecklingen i samhället. På sikt leder urholkningen till att lärarna får allt svårare att hinna med det arbete som behövs för att utbildningarna ska hålla hög kvalitet. Samtidigt har de senaste regeringarna byggt ut högskolorna, genom att öka såväl forskningen som antalet utbildningsplatser. Det är inte långsiktigt hållbart att ensidigt satsa på utbyggnad samtidigt som anslagen urholkas. Regeringen bör på allvar överväga att satsa mer på kvalitetsförstärkningar istället för utbyggnad. Inom forskningen kan kvaliteten öka genom att stärka finansieringen för trygga anställningar, samt genom att det ska finnas tillräckligt med resurser inom utbildningarna för att all undervisande personal också ska ha tid att forska. I grunden handlar det helt enkelt om att stoppa urholkningen och ge lärosätena tillräckliga resurser för att bedriva verksamhet med hög kvalitet.

På senare år har forskningsanslagen ökat i snabbare takt än utbildningsanslagen. Om regeringen har för avsikt att öka lärosätenas anslag så är det därför önskvärt att prioritera utbildningarna.

Jämställdhet

Akademien ska bygga på meritokratiska principer, där rekryteringar, bedömningar, projektmedelstildelning, publiceringar osv ska utgå från forskarnas och lärarnas meriter, kompetens samt forskningens kvalitet och relevans. Om det finns strukturer inom akademien som gallrar bort vetenskaplig kompetens och kvalitet, utan istället bygger på fördomar eller förutfattade meningar, så riskerar det på sikt att skada förtroendet för akademien och hela forskarsamfundet.

Trots att kvinnor är överrepresenterade bland studenterna inom grundutbildningen, så är män fortfarande överrepresenterade bland professorer. Snedfördelningen har minskat något på senare år, men utvecklingen går för långsamt. Det är uppenbart att det fortfarande finns strukturer som premierar män och hindrar kvinnor från att göra karriär inom akademien. Jämställdheten inom akademien behöver öka.

Under hösten 2019 gav UHR ut rapporten Universitets och högskolors arbete mot sexuella trakasserier. I rapporten konstateras bland annat att offer för sexuella trakasserier ibland lämnar arbetsplatsen istället för att anmäla händelserna. Doktorander lyfts fram som en särskilt utsatt grupp. Lärarkåren kommer inte bli mer jämställd om det inte vidtas åtgärder för att skapa en trygg miljö där sexuella trakasserier inte förekommer. Det bör vara prioriterat för regeringen att fortsätta arbetet mot sexuella trakasserier under den kommande fyraårsperioden. Det är också tydligt att lärosätena behöver ta mer ansvar. En väg framåt kan vara att regeringen ger Diskrimineringsombudsmannen i uppdrag att prioritera universitet och högskolor i sitt tillsynsarbete. Det kan synliggöra bristande rutiner samt sätta press på lärosätena att följa de bestämmelser som finns gällande förebyggande arbete.

Det är bra att regeringen har förlängt uppdraget om jämställdhetsintegrering inom högskolan. Det är också bra att regeringen sätter upp jämställdhetsmål rörande fördelningen mellan manliga och kvinnliga professorer. Även om

dessa verktyg inte själva kommer vara tillräckliga för att nå jämställdhet inom högskolan så tror vi att de bidrar till att utvecklingen går i rätt riktning.

Doktorandernas arbetsmiljö

Den förra forskningspropositionen innehöll positiva förslag för att förbättra villkoren för doktorander och unga forskare. Det arbetet bör fortsätta.

Ett prioriterat område bör vara doktorandernas arbetsmiljö. Det finns flera aspekter av arbetsmiljön för doktorander som kan vara extra problematiska. En aspekt är den ovan nämnda frågan om att förebygga sexuella trakasserier, där doktorander är en särskilt utsatt grupp. En annan aspekt är att doktorander ofta har hög arbetsbelastning och höga krav, under flera år. Konsekvenserna kan bli stora för individer som inte lever upp till kraven, inte minst för möjligheten till en tryggad anställning. Det innebär att doktorander utsätts för en ökad risk för stress, oro, ångest och relaterad psykisk ohälsa, jämfört med andra anställda i akademien och samhället i stort. Arbetsmiljölagen är tydlig med att doktorandernas arbetsmiljö är lärosätenas ansvar. Precis som i arbetet med att förebygga sexuella trakasserier finns det dock brister såväl som okunskap även kring arbetet med psykosociala arbetsmiljö inom universitet och högskolor.

Utredningen om tryggare och effektivare studier föreslår att Arbetsmiljöverket ska få i uppdrag att stödja lärosätenas arbete. I förslaget nämns i första hand arbetet med rehabilitering, men SFS ser ett värde i att Arbetsmiljöverket får ett bredare uppdrag. Inom den nästkommande fyraårsperioden bör regeringen därför ge Arbetsmiljöverket i uppdrag att arbeta särskilt med stöd till lärosätenas arbetsmiljöarbete, i hela kedjan från att förebygga ohälsa till att hjälpa studenter och anställda som blivit sjuka att komma tillbaka till verksamheten. För att inte doktoranders villkor ska glömmas bort, bör de lyftas fram som en särskild grupp i ett sådant uppdrag.

Genom att stödja lärosätena i likabehandlingsarbetet och arbetet med doktoranders arbetsmiljö, så finns det goda förutsättningar att fler doktorander och unga forskare ska välja att stanna kvar inom akademien. Även unga forskare och andra forskare med tillfälliga anställningar eller timanställningar hade gynnats om arbetsmiljön blir bättre. Chanserna skulle öka för att de ska stanna kvar inom akademien. Inom områden där det är svårt att bygga upp kompletta akademiska miljöer, exempelvis inom lärarutbildningarna där det finns brist på disputerade lärare, så är det mycket viktigt att doktorander och unga forskare väljer att stanna.

Doktoranders anställningar

Utöver arbetsmiljö- och likabehandlingsfrågor så bör arbetet med tryggare anställningar fortsätta. Andelen doktorander som har en doktorandanställning har fortsatt öka och låg 2018 på 71 procent. Dock så har 20 procent andra typer av anställningar, och bland dessa så tycks tryggheten och villkoren variera. Dessutom så saknar 9 procent av de antagna doktoranderna fortfarande en anställning, vilket är för många. Regeringen bör ha som ambition att andelen doktorander med trygga

anställningsvillkor ska öka och att andelen doktorander med stipendier eller övrig försörjning ska fortsätta minska.

En särskilt utsatt grupp är skuggdoktoranderna. Vi vet inte hur vanligt det är i nuläget att studenter påbörjar sin forskarutbildning informellt i en längre eller kortare period innan de blir antagna, men vi vet att det förekommer. Vi har bland annat fått rapporter om att det förekommer skuggdoktorander i miljöer såsom laboratorier där det är särskilt angeläget att alla har försäkringar och dylikt. Det finns en risk att skuggdoktorander, som varken är antagna till utbildning eller är anställda, saknar tillräckligt skydd om det skulle hända något. Regeringen bör därför ha som målsättning att skuggdoktorander inte ska förekomma.

Vidare så finns det lärosäten som vid sina forskarutbildningar har en onödigt utbredd utnyttjande av ”prövoperioder” för nya doktorander. Doktorander blir antagna för en begränsad period för att visa att de klarar av forskarutbildningen innan de blir antagna och anställda ordentligt. Dock så finns det redan möjlighet att avbryta doktorandanställningar om doktoranden inte klarar av utbildningen. Att lärosätena ändå använder sig av prövoperioder istället för att erbjuda doktorandanställning, blir således ett oschysst sätt att göra det enkelt för sig, på doktorandens bekostnad.

Kvalitetssäkring av forskning

SFS ser positivt på att UKÄ har i uppdrag att kvalitetsgranska forskning. Det är bra att kvalitetssystemet alltmer utvecklas för att forskning och utbildning ska behandlas samlat. Regeringen bör gå vidare genom att se över hur Vetenskapsrådets kvalitetsutvärderingar kan synkas med lärosätesgranskningarna för forskning.

Fusk och oredlighet i forskning

Doktorander är en särskilt utsatt grupp vad gäller plagiering och det är inte ovanligt att deras forskningsresultat används av mer seniora forskare utan att doktoranderna själva får stå med som upphovsmän (UKÄ rapport 2016:18, s. 45). Samma sak kan även hända för studenter på avancerad nivå. SFS lyfte det problemet i sitt svar på remissen av *Ny ordning för att främja god sed och hantera oredlighet i forskning (SOU 2017:10)*. De förändringar som sedan dess har skett, inte minst med inrättandet av en oredlighetsnämnd, är bra.

SFS menar dock att det fortfarande behöver bli enklare att anmäla oredlighet i forskning. SFS vill också vidhålla att skyddet mot visseblåsare behöver bli bättre. Doktorander och unga forskare är ofta i en beroendeställning gentemot sina handledare eller mer seniora forskare, varför det kan vara mycket svårt att anmäla felaktigheter utan att själv drabbas. För doktorander kan relationen till handledaren påverka både utbildningen och framtida karriärmöjligheter till den grad att många är beredda att stå ut med mycket utan att anmäla det. Av den anledningen är det önskvärt att det införs goda möjligheter för doktorander och andra studenter att vända sig till någon form av ombud på lärosätet, som om inte annat kan hade kunnat bistå

i bedömningen av ifall en misstanke om oredlighet bör anmälas till oredlighetsnämnden.

Såväl forskningsfusk som sexuella trakasserier blir särskilt svåra att komma åt inom hierarkiska strukturer där många förlorar på att anmäla oegentligheter. Doktorander befinner sig oftast långt ner i hierarkin och blir därför särskilt utsatta. Därför är det viktigt att doktoranderna inte glöms bort, varken i det förebyggandet arbetet eller när problem har uppdragats och behöver hanteras.

Ett nationellt system för kurser på forskarnivå

Många forskarstuderande upplever det som svårt att finna relevanta kurser inom ramen för forskarutbildningen. På samma sätt är det svårt för kursledare att nå ut med information om de kurser som anordnas inom ramen för forskarutbildningen. Dessutom finns det en underutnyttjad potential att ge studenter på avancerad nivå möjlighet att läsa sådana kurser, något som inte minst hade kunnat stärka forskningsanknytningen. För att det ska ske behöver dock informationen om kursutbud bli mer tillgänglig. I dag fungerar systemet tämligen slumpmässigt – kurser annonseras genom fakultets- eller institutionsplattformar och inte alltför sällan sprids ordet genom personliga nätverk.

SFS föreslår därför att det skapas en nationell databas för de kurser som anordnas inom ramen för forskarutbildningen vid Sveriges universitet och högskolor. Kursansvariga lärare skulle då på ett enkelt sätt kunna sprida information om kurserna för att nå fler studenter. En sådan databas skulle innebära tidsbesparingar för såväl forskarstuderande som kursansvariga samt medverka till en större mobilitet mellan lärosätena. Vidare skulle en nationell databas medföra vissa samordnings fördelar som på sikt skulle kunna öppna upp för framtida samarbeten och kunskapsutbyten mellan de svenska lärosätena. Databasen skulle inte fordra några regelförändringar, eftersom den bara innehåller information om var kurserna finns medan själva antagningen fortfarande skulle skötas av lärosätena på samma sätt som idag. Regeringen bör ge en myndighet, förslagsvis UHR eller möjligen UKÄ, i uppdrag att se över möjligheterna att anordna en sådan databas.

Prioriterade forskningsområden

SFS anser att forskningens frihet bör värnas, samt att andelen basanslag bör öka. Därför ser inte SFS det som en särskild prioriterad fråga att staten styr mot några särskilda områden. Samtidigt så är vi medvetna om att det finns en tradition av att peka ut prioriterade forskningsområden i forskningspropositionen. Vi väljer därför att lyfta fram tre forskningsområden som behöver utvecklas och kan bidra till att förbättra antingen forskning eller högre utbildning.

SFS ser ett stort behov av att öka kunskapen om psykisk ohälsa, inte minst för att många studenter drabbas. Regeringen har under 2019 gjort vissa satsningar på kunskapshöjande åtgärder inom området, vilket är bra. Nästa steg vara att problemet med studenters psykiska ohälsa tas upp i en statlig

utredning, eller i ett myndighetsuppdrag, för att åtgärder ska sättas in för att vända utvecklingen på medellång sikt. På lång sikt behövs dock mer forskning i ämnet, för att vi ska förstå det kommer sig att vissa grupper drabbas mer av psykisk ohälsa och hur vi kan bygga strukturer och organisationer som förebygger problemen.

UHR har gjort en forskningsöversikt av forskning om sexuella trakasserier och hur de kan förebyggas. Rapportförfattarna konstaterar att mycket av den forskning som finns är gjord i USA, och det är osäkert om det är samma mekanismer som leder till sexuella trakasserier i Sverige. Dessutom finns det generellt mycket kvar att forska om, och det finns inte särskilt mycket forskning om vissa delar av det förebyggande arbetet. Sammantaget kan det vara värdefullt om mer forskning om hur sexuella trakasserier går att förebygga görs i Sverige.

Det finns även ett behov av att utveckla högskolepedagogiken. Därför vore det positivt om regeringen gjorde en betydande nationell strategisk satsning på högskolepedagogisk forskning och utveckling för att förbättra högskoleutbildningen. Det behövs både forskningsresurser och utvecklad samordning. Det är önskvärt att regeringen fortsätter prioritera frågan. I nuläget arbetar UKÄ med uppföljning av pedagogiskt utvecklingsarbete. Förhoppningsvis kommer det resultera i mer konkreta förslag om hur regeringen kan fortsätta bidra till det pedagogiska utvecklingsarbetet framöver.

I övrigt ser SFS positivt på att verksamheten riktas mer mot de globala målen och Agenda 2030. Det är dock i första hand lärosätenas ansvar att styra utvecklingen åt det hållet.

Samverkan och innovation

SFS uppmanar regeringen att se studenterna som viktiga nyttiggörande av forskning. Med god forskningsanknytning i utbildningarna, så bidrar studenterna till att ny kunskap från forskningen snabbt kommer ut i samhället och kan omsättas i praktiken.

Vissa utbildningar får en tydligt ökad användbarhet genom att studenterna har tillgång till innovationskontor. I många fall är det dock önskvärt att även alumner har möjlighet att ta hjälp av innovationskontoren, eftersom det ibland är när den nyutexaminerade studenten kommer i kontakt med arbetslivet eller andra delar av samhället som nya idéer och lösningar uppstår. En del innovationskontor ger redan stöd till alumner, men det tycks också förekomma lärosäten som inte ser det som möjligt att låta innovationskontoren hjälpa alumner som inte längre är registrerade vid en utbildning. Den här senare uppfattningen tycks egentligen vara felaktig, då lärosäten faktiskt har möjlighet att hjälpa alumner så länge det går att koppla ihop det med att alumnerna får tjänsten som en ytterligare del av utbildningen. SFS uppmanar regeringen att klargöra att innovationskontoren bör stödja alumner, så länge det stärker utbildningarna. SFS välkomnar den utredningen av innovationsstödet som regeringen nyligen har tillsatt, och hoppas att den ska resultera i förtydliganden och förslag i linje med detta.

Ytterligare ett område där det finns utrymme för utveckling är samverkanstjänster, alltså möjligheten för personer utanför akademien, exempelvis från arbetslivet, att undervisa eller forska. Här spelar även industridoktorander en intressant roll. Det finns också ett värde i att mer brett underlätta för studenter, doktorander och forskare att samtidigt delta i arbetslivet. En förutsättning är att det kan ske utan att den vetenskapliga kvaliteten eller forskningsanknytningen försvinner. När det kommer till industridoktorander är det också viktigt att lärosätena tar ansvar att kontrollera att de har fullgoda och trygga anställningsvillkor. I övrigt kan dessa typer av samverkan stärka kontakten mellan akademi och det övriga samhället. Här ser SFS att det finns utrymme för utveckling. Det är i första hand en lärosätesfråga, men regeringen bör överväga om lärosätena kan behöva någon form av stöd för utvecklingen.

I grunden ska samverkan vara en kvalitetsfråga för lärosätena och således bör det, i enlighet med Styr- och resursutredningens förslag, vara en del av det nationella kvalitetssäkringssystemet som UKÄ tillhandahåller. Vi ser dock att samverkan är så brett att UKÄ inte bör få i uppdrag att utvärdera särskilda delar av samverkan, utan låta lärosätena forma en egen definition av samverkan som de sedan blir utvärderade på. Regeringen bör ge lärosätena i uppdrag att gemensamt enas om en standard för samverkan och arbetslivskoppling som de sedan utvärderas på inom ramen för UKÄ:s kvalitetssäkringssystem.

Internationalisering

SFS hoppas att regeringen arbetar vidare med internationaliseringsfrågorna under de kommande åren. Det handlar generellt om att utveckla utbytet mellan länder inom högskolornas båda verksamhetsgrenar, men det handlar också om specifika förändringar som skulle gynna internationaliseringen för doktorander. Sverige har förvisso redan en förhållandevis stor andel utländska doktorander. Det finns dock ändå mer att göra för att kontakten och erfarenhetsutbytet ska öka.

SFS är överlag positiva till satsningar på internationalisering och ökad mobilitet. Samtidigt får inte strävan efter att öka det internationella utbytet skapa onödiga hinder för personer som av olika skäl inte har möjlighet att flytta utomlands. Idag förekommer det till exempel förväntningar inom en del doktorandtjänster, och vid vissa post docs till och med krav, på att man gör en del av tjänsten utomlands. Sådana krav riskerar att stänga ute exempelvis personer som har familj. I praktiken drabbar det kvinnor i högre grad än män. Här är det viktigt att lärosätena väger fördelarna och nackdelarna mot varandra. Även om det i huvudsak är lärosätena som behöver ta ansvar för detta, är det viktigt att regeringen har det i åtanke och vidtar viss försiktighet i styrningen mot ökad internationalisering.

Internationaliseringsutredningen föreslog i delbetänkandet *En strategisk agenda för internationalisering (SOU 2018:3)* att det ska bli lättare för studenter och anställda som inte pratar svenska att delta i kollegiala organ, genom att göra ett undantag från språklagen och låta lärosätena bereda eller fatta en del beslut på engelska. Utredningen föreslår att det även ska gälla

forskningsrådets verksamhet. För att det internationella perspektivet ska komma med redan från början är det viktigt att alla ges möjlighet att delta i kollegiala beslutsprocesser, oavsett språkbakgrund.

Internationaliseringsutredningen föreslog i sitt slutbetänkande *Ökad attraktionskraft för kunskapsnationen Sverige (SOU 2018:78)* att regeringen ser över möjligheterna att förbättra villkoren för doktorander som genomför en del av sin forskarutbildning i Sverige (gästdoktorander) att få uppehållstillstånd. Frågan togs även upp nyligen i regeringens proposition *Nya regler om uppehållstillstånd för forskning och studier inom högre utbildning* (prop. 2019/20:9), där det framgår att flera remissinstanser tycker det är viktigt. Det framgår dock att regeringen inte anser att det fanns utrymme att göra några ändringar inom ramen för det ärendet. Därför är frågan fortfarande aktuell.

Avslutning

När Styr- och resursutredningen tillsattes var den efterlängtd av i stort sett hela högskolesektorn. Enigheten har varit stor kring att styrningen behöver utvecklas, även om det finns olika idéer om vad som behöver göras. SFS hoppas att det i och med nästa forskningsproposition ska bli tydligt hur regeringen avser gå vidare med utredningens förslag. Det är viktigt att ge akademien förutsättningar att agera långsiktigt, och främja kvaliteten i hela verksamheten.

En ansvarsfull högskolepolitik bidrar till starka kompletta miljöer för att skapa, förädla och sprida kunskap. Forskningspolitiken måste se till forskningen och dess samspel med hela utbildningskedjan, från grundutbildning och utbildning på avancerad nivå till utbildning på forskarnivå. Högre utbildning, forskning och samverkan är helt avgörande frågor för att skapa social, ekonomisk och ekologisk hållbarhet. Vi sätter tilltro till att detta ska återspeglas i regeringens mål för forskningspolitiken de kommande åren.

Matilda Strömberg
Ordförande SFS

Simon Edström
Vice ordförande SFS

Pil Maria Saugmann
Ordförande SFS doktorandkommitté